

مطالعه تطبیقی تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان از منظر فرایند تولید؛ آسیب‌شناسی تولید تاریخ شفاهی جنگ در ایران و آرایه الگوی پیشنهادی

فاطمه احمدی و دکتر سعید رضایی شریف‌آبادی

چکیده:

این پژوهش با هدف آسیب‌شناسی تولید تاریخ شفاهی جنگ در ایران و ارائه الگوی جهت برنامه‌ریزی برای تولید آن، به بررسی مقایسه‌ای فرایند تولید تاریخ شفاهی در آرشیوهای جنگ ایران و برخی آرشیوهای جنگ در جهان، پرداخته است. این پژوهش با استفاده از روش‌های پیمایش توصیفی و تطبیقی انجام شده و برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شده است. جامعه مورد پژوهش در داخل، واحدهای تاریخ شفاهی همه مراکز نگهداری اسناد انقلاب اسلامی و هشت سال دفاع مقدس در کشور هستند. نمونه‌برداری از جامعه پژوهش در جهان، با در نظر گرفتن کشورهایی که پیشینه غنی در زمینه جنگ داشتند و با بررسی وبگاه‌های آن‌ها صورت گرفت. به این ترتیب ۱۴ واحد تاریخ شفاهی از ۱۴ مرکز اسناد جنگ انتخاب شد که پرسش‌نامه از طریق پست الکترونیک به آن‌ها ارسال گردید. در نهایت ۴ مرکز شامل (پروژه تاریخ سربازان کنگره، موزه جنگ استرالیا، موزه جنگ کانادا و موزه صلح هیروشیما) در تکمیل پرسش‌نامه همکاری نمودند. یافته‌های پژوهش نشان داد که آرشیوهای جنگ ایران، در فرایند تولید تاریخ شفاهی در زمینه‌های تدوین برنامه اولیه برای تولید، سازماندهی و نگهداری، اطلاع‌رسانی و دسترسی به اسناد تاریخ شفاهی، به اصول آرشیوی توجه کافی ندارند. در انتها بر اساس یافته‌های پژوهش، همچنین با مطالعه و بررسی وبگاه‌های آرشیوهای تاریخ شفاهی جنگ در سطح جهان و الگوبرداری از آنها، الگوی با توجه به شرایط، امکانات و نیازهای داخلی، به‌عنوان برنامه تولید تاریخ شفاهی جنگ در ایران ارائه گردید.

کلیدواژه‌ها:

آرشیو جنگ؛ تاریخ شفاهی؛ فرایند تولید؛ آسیب‌شناسی؛ ارائه الگو.

تاریخ شفاهی، دوفصلنامه؛ سال سوم، شماره اول، شماره پیاپی ۵، بهار و تابستان ۱۳۹۶، صص

مطالعه تطبیقی تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان از منظر فرایند تولید؛ آسیب‌شناسی تولید تاریخ شفاهی جنگ در ایران و رایة الگوی پیشنهادی^۱

فاطمه احمدی^۲ و دکتر سعید رضایی‌شریف‌آبادی^۳

مقدمه:

یکی از مهم‌ترین مراکز اطلاعاتی هر کشور، آرشیوها هستند که وسیله‌ای برای درک و شناخت تاریخ کشور بوده و منبع مهمی برای بسیاری از پژوهش‌ها به‌شمار می‌روند. آرشیوها مراکزی مستقل یا وابسته به سازمانی دیگر هستند که با به‌کارگیری روش‌های مختلف و ابزارهای متنوع، منابع اطلاعاتی از قبیل اسناد مکتوب، اشیاء، دست‌نوشته‌ها، صداها، تصاویر و سایر منابع اطلاعاتی مربوط به گروه، قوم، ملت و یا سازمان مادر را جمع‌آوری، سازمان‌دهی و نگهداری می‌نمایند. یکی از روش‌هایی که آرشیوها برای تولید و یا گردآوری منابع اطلاعاتی به‌کار می‌گیرند، روش تاریخ شفاهی است.

تاریخ شفاهی یک رشته مطالعاتی و روش جمع‌آوری، حفظ و تفسیر صداها و خاطرات افراد، جوامع و شرکت‌کنندگان رویدادهای گذشته است (Oral History Association). تاریخ شفاهی فرصت دوباره‌ای در تاریخ معاصر است که بتوان کوتاهی‌های تاریخ‌نگاری را جبران کرد. زمان از دست‌رفته‌ای که تاریخ مکتوب با استفاده از اسناد و مدارک نتوانسته حقیقت آن را برای نسل‌های آینده بازگوید، با بهره‌مندی از شیوه تاریخ شفاهی قابل احیاء است. بسیار خلاءها و نقاط کور تاریخ با این شیوه از تاریخ‌نگاری روشن‌شده و تاریخ را از گیجی و منگی بیرون می‌آورد (کاظمی، ۱۳۹۲، ص ۳۷۶).

اهمیت تاریخ شفاهی، زمانی بهتر آشکار می‌گردد که در مورد یک موضوع مهم تاریخی، اسناد مکتوب و مدارک موجود، ناتوان از بازگویی حقیقت بوده و مورخان در رسیدن به واقعیت، میان دو راهی‌ها سرگردان باشند. یکی از این موضوعات مهم تاریخی که چالش‌برانگیز بوده و پیچیدگی‌های فراوان دارد، موضوع جنگ است.

۱. این مقاله از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهرا (س) استخراج شده است.

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهرا (نویسنده مسئول)؛
fa.ahmadi@student.alzahra.ac.ir

۳. استاد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه الزهرا؛
srezaei@alzahra.ac.ir

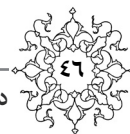
از دوران باستان، اقوام و قبایل مختلف تلاش می‌کردند تا اسناد و اطلاعات مربوط به جنگ‌ها و مبارزات خود برای حفظ سرزمین و ارزش‌هایشان، یا فتوحات و کشورگشایی‌ها برای توسعه‌طلبی‌هایشان را به ثبت برسانند و نگاه‌داری کنند؛ چرا که این مبارزات نشانه‌های شجاعت و قدرت‌شان را آشکار می‌ساخت و جزء افتخاراتشان محسوب می‌شد. امروزه نیز جمع‌آوری و حفظ اسناد جنگ، برای هر ملتی مهم و جزء میراث ملی آن‌ها به‌شمار می‌آید و هویت فرهنگی، نظامی، سیاسی و اجتماعی آن‌ها را شکل می‌دهد.

تاریخ مربوط به هر جنگ بر مبنای اسناد و مدارکی که از آن دوره جمع‌آوری شده نگاشته می‌شود. نشانه‌ها، نوشته‌ها، نامه‌ها، فیلم‌ها و بسیاری از این قبیل اسناد و مدارک نقش مهمی در تاریخ‌نگاری جنگ ایفا می‌نمایند. اما گاهی ممکن است در روند جریان‌ات جنگ، در یک برهه زمانی آثار و نشانه‌های مربوط به برخی از وقایع و جریان‌ات رخ داده، بنابه هر دلیلی از بین رفته باشند یا اینکه نشانه‌های باقی‌مانده از وقایع، برای رسیدن به حقیقت ناقص بوده و نتوانند به درک و فهمیدن واقعیت، منتهی شوند.

از سوی دیگر چگونگی شناخت جنگ، مستلزم آگاهی درست به دو لایه عینیت واقعه و آفاتی اندیشه و آرمان کنشگران و نقش‌آفرینان آن است (کمری، ۱۳۹۳، ص ۱۸). اگر چه نشانه‌ها و آثار، نقش تعیین‌کننده‌ای در کشف حقیقت دارند و می‌توانند بسیاری از ابهامات وقایع جنگ را حل و فصل نمایند، باز هم رسانایی کافی برای کشف حقیقت را نخواهند داشت؛ زیرا جنگ بر مبنای اندیشه‌ها، آرمان‌ها، اهداف و تصمیمات افراد به وقوع می‌پیوندد. از این رو به جرأت می‌توان، افرادی که در جنگ هستند را مهم‌ترین منبع اطلاعاتی در شناخت واقعیت و کشف حقیقت جنگ تلقی نمود. این شاهدان عینی می‌توانند نشانه‌ها و آثار باقی مانده از جنگ را تکمیل نموده و ناگفته‌های جنگ را بازگو نمایند.

لذا تاریخ‌شفاهی از طریق مصاحبه با افراد جنگ به شیوه‌های علمی و خاص خود، می‌تواند نقش بسیار مؤثری در شناخت جنبه‌های اساسی و مبهم جنگ داشته باشد. همچنین می‌تواند به حل مسائل جنجالی و بحث‌برانگیز جنگ که ذهن بسیاری از پژوهشگران در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را به خود واداشته، کمک شایانی نماید.

در بسیاری از آرشیوها و مراکز اسناد جنگ، یک واحد مستقل به نام تاریخ‌شفاهی وجود دارد. برخی این واحدها به‌طور مستقل کار مصاحبه و تولید تاریخ‌شفاهی را انجام می‌دهند و برنامه‌هایی را برای تولید تاریخ‌شفاهی خود تدوین می‌نمایند. برخی دیگر از آرشیوها تولید تاریخ‌شفاهی را در قالب طرح‌هایی اجرا می‌کنند. در هر دو صورت تولید تاریخ‌شفاهی، طی یک فرایندی صورت می‌پذیرد. این فرایند، مراحلی مانند سیاست‌گذاری کلی و تعیین اهداف، تعریف برنامه‌های تحقیق جزئی، مشخص کردن گروه‌های مصاحبه‌شوندگان، تعیین مصاحبه‌گران و روش‌های مصاحبه،

تعیین روند عملیاتی کردن تحقیق مانند پردازش و سازماندهی مصاحبه‌ها و تعیین روش‌های انتشار محصول نهایی را در بر می‌گیرد (شهبازی، ۱۳۹۳، ص ۷۴۱). اگر چه این فرایند به‌طور کلی یک فرایند مشخص می‌باشد اما در همه واحدها و طرح‌های تاریخ‌شفاهی به یک شکل اجرا نمی‌گردد. «طرح‌های تاریخ‌شفاهی کمتر به یکدیگر شباهت دارند؛ چون موفقیت آن‌ها به تخیل تدوینگرشان برمی‌گردد و اینکه آن‌ها چگونه رهنمودهای تاریخ‌شفاهی را به کار می‌بندند؟» (مهاجر، ۱۳۹۲، ص ۱۴). اگر فرایند تولید تاریخ‌شفاهی جنگ در قالب یک برنامه منسجم و استاندارد اجرا گردد، طرح‌ها و برنامه‌های تاریخ‌شفاهی مانند تکه‌های بهم پیوسته یک جورچین، فهم معماهای ناشناخته دوران جنگ را آسان خواهند نمود.

وقوع انقلاب اسلامی و پس از آن شروع جنگ تحمیلی و به تبع آن، لزوم بررسی علل و پیامدهای هریک، باعث شد تاریخ‌شفاهی جنگ در ایران، کم و بیش جایگاه و اهمیت خود را بیابد، اما مسئله مهم این است که در فرایند تولید تاریخ‌شفاهی، به مفاهیم آرشیوی و وظایف آرشیو در زمینه‌های نگهداری، سازماندهی، اطلاع‌رسانی و دسترس‌پذیری اطلاعات تاریخ‌شفاهی جنگ، توجه چندانی صورت نمی‌گیرد.

با این دیدگاه که تاریخ‌شفاهی جنگ، جایگاه مهمی در بازگشایی ناگفته‌های جنگ دارد، پررنگ کردن نقش علمی تاریخ‌شفاهی در تثبیت و ترویج فرهنگ جنگ به‌عنوان بخش مهمی از تاریخ جامعه، ضروری است. از این‌رو برنامه‌های تولید تاریخ‌شفاهی جنگ باید با هدف نگهداری، سازمان‌دهی و اطلاع‌رسانی درباره تاریخ جنگ تدوین شوند. برای نیل به این هدف، نیازمند یک برنامه برای تولید تاریخ‌شفاهی براساس اصول آرشیوی هستیم تا تولید تاریخ‌شفاهی جنبه علمی‌تری داشته باشد. لذا پژوهش حاضر با انجام یک مطالعه تطبیقی میان فرایند تولید تاریخ‌شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان تلاش نموده است ضمن شناسایی آسیب‌ها و نقاط ضعف برنامه‌های تولید تاریخ‌شفاهی جنگ در ایران، یک الگوی مناسب برای تولید علمی تاریخ‌شفاهی جنگ در ایران تعریف و ارائه نماید. این پژوهش درصدد پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر است:

- برنامه تولید تاریخ‌شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان، چگونه تدوین می‌شود؟
- اسناد شفاهی و نوشتاری حاصل از مصاحبه‌های تاریخ‌شفاهی جنگ، در آرشیوهای جنگ ایران و جهان چگونه نگهداری می‌شوند؟
- اطلاع‌رسانی در مورد محصولات تاریخ‌شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان چگونه صورت می‌پذیرد؟
- خط‌مشی آرشیوهای جنگ، در ایران و جهان در خصوص ارائه خدمات به کاربران و دسترسی آنان به اسناد شفاهی چیست؟
- آیا آرشیوهای جنگ در ایران و جهان، در تولید تاریخ‌شفاهی، از استانداردهای انجمن

تاریخ شفاهی پیروی می‌نمایند؟

- چه الگویی برای تدوین برنامه‌های تولید تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران پیشنهاد می‌شود؟

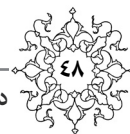
پیشینه پژوهش

کاکسیلو^۱ (۲۰۱۵)، در مقاله‌ای با عنوان «رقمی‌سازی تاریخ شفاهی: آیا شما می‌توانید متفاوت بشنوید؟» به این دو پرسش می‌پردازد که: ۱- آیا دانش‌آموزان می‌توانند بین تاریخ شفاهی دیجیتال با کیفیت (۹۶ kHz/۲۴-bit) در مقابل تاریخ شفاهی روی لوح فشرده با کیفیت (۴۴.۱ kHz/۱۶-bit) تفاوت قائل شوند؟ برای پاسخ به این پرسش، ۵۳ دانش‌آموز که به سه مجموعه تاریخ شفاهی گوش داده بودند، شرکت کردند. طی یک نظرسنجی از این دانش‌آموزان خواسته شد تا نظر خود را در مورد کیفیت تاریخ شفاهی رقمی و تاریخ شفاهی ضبط‌شده روی لوح فشرده، اعلام کنند. کمتر از نیمی از دانش‌آموزان توانستند بین کیفیت آرشیو رقمی و آرشیو ضبط‌شده روی لوح فشرده تفاوت قائل شوند. برای بار دوم، از آن‌ها خواسته شد با توجه به تفاوت این دو، نظر خود را در مورد تفاوت کیفیت، اعلام نمایند که از نظر ایشان تفاوت چندانی نداشت. کاکسیلو در یافته‌های پژوهش خود، اظهار می‌نماید که آرشیویست‌ها را از رقمی‌سازی تاریخ شفاهی منع نمی‌کند بلکه پیشنهاد می‌نماید که به شنوندگان آموزش داده شود تا بتوانند تفاوت‌های ریز بین تاریخ شفاهی آنالوگ و تاریخ شفاهی رقمی را تشخیص دهند.

نامیلا اندیشی^۲ (۲۰۱۴)، در مقاله خود با عنوان «کشف روایت‌های تاریخی پنهان از زنان روستایی نامیبیا»، روش تاریخ شفاهی را یک روش مؤثر برای گوش دادن به زندگی زنان در جنگ برای استقلال نامیبیا می‌داند این مقاله با استفاده از منابع مکتوب، اسناد و مصاحبه و پس از آن، تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده به منظور بررسی صحت و یکپارچگی هر دو منابع شفاهی و مکتوب انجام پذیرفته است. مصاحبه یکبار به‌طور معمولی و یکبار از طریق مصاحبه ساختاریافته با فهرستی از سؤالات، با هر یک از زنان جامعه پژوهش صورت گرفت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه تاریخ شفاهی نمی‌تواند به تنهایی یک روش برای جمع‌آوری اطلاعات باشد اما این تاریخ در معرض از بین رفتن است و باید تا زمانی که این زنان (شاهدان تاریخ) زنده‌اند روایت‌های شان ضبط و ثبت شود.

دان^۳ (۲۰۱۱)، در رساله دکترای خود با عنوان «طراحی گرویت^۴ برای دهکده جهانی؛ افزایش ارزش مدارک تاریخ شفاهی برای استفاده در کتابخانه‌های رقمی» به دنبال تقویت همکاری بین حاملان سنت، متخصصان موضوعی و کارشناسان کامپیوتر برای بالابردن کیفیت مجموعه‌های تاریخ شفاهی رقمی است. گرویت در فرهنگ غرب آفریقا، نام یک قصه‌گوی افسانه‌ای است

1. Cociolo
2. Namhila Ndeshi
3. Dunn
4. Griotte

که مسئولیت حفظ و بازگویی فولکورها و افسانه‌های تاریخی را دارد. در این پژوهش گرویت نام پروژه‌ای است که به رقمی‌سازی تاریخ شفاهی می‌پردازد. این پژوهش برای انجام هدف خود، نقطه قوت تاریخ شفاهی یعنی قابلیت آن در آشکار ساختن هویت فرهنگ و نقطه ضعف اصلی آن یعنی عدم اطمینان کامل به آن (به دلیل خطاهای حافظه) را در نظر می‌گیرد. یافته‌های این پژوهش سعی می‌کند برنامه‌ای را برای رقمی‌سازی منابع شفاهی در جهت افزایش ارزش این مدارک ارائه نماید. هابرد^۱ (۲۰۱۰)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «تکات و ویرایشی روایت‌های تاریخ شفاهی: مطالعه موردی روی ارائه و استناد» اهمیت فرایند تدوین متن‌های تاریخ شفاهی و تبدیل مصاحبه‌های تاریخ شفاهی به روایت‌های منسجم و جذاب را مورد بررسی قرار می‌دهد. وی با انجام مطالعه موردی روی پروژه تاریخ شفاهی دانشجویانی که دوره کارشناسی ارشد خود را به پایان رسانده‌اند، به تصمیم‌گیری‌ها در مورد ویرایش، اهمیت رعایت اخلاق در پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و پیچیدگی مسئولیت پیاده‌سازی می‌پردازد. در پایان نیز با استفاده از پارامترهای (نوع- تعریف) الکساندر پورتلی، یک راهنمای توسعه روش ویرایش جهت پیاده‌سازی پروژه‌های تاریخ شفاهی ارائه نموده است.

کلمنتس^۲ (۲۰۱۰)، در رساله دکتری خود با عنوان «ایجاد و توسعه استراتژی‌هایی برای آرشیو تاریخ شفاهی شهر راندولف: استفاده از رهنمودهای ارزیابی تاریخ شفاهی برای بهبود وضعیت موجود» با استفاده از «رهنمودهای ارزیابی تاریخ شفاهی» ارائه شده از سوی انجمن تاریخ شفاهی، به آسیب‌شناسی آرشیو تاریخ شفاهی شهرستان راندولف (RCAOH) می‌پردازد. شناسایی زمینه‌هایی برای بهسازی، برنامه‌ریزی برای رفع نواقص، سیاست‌گذاری‌های جدید، ایجاد فرم‌هایی برای ورود و خروج مواد تاریخ شفاهی، خطمشی‌هایی برای حفظ و حمایت کار، بررسی کیفیت تجهیزات خریداری شده برای نگهداری از مجموعه، راهنمای دسترسی علمی به مجموعه، اجرای برنامه «ساخت شهروند- مورخ»^۳، برنامه استفاده از نیروهای داوطلب به منظور حمایت از آرشیو (RCAOH)، مواردی است که کلمنتس در برنامه خود در نظر گرفته بود. وی برنامه خود را از آغاز ماه اوت ۲۰۰۹ تا پایان آوریل ۲۰۱۰ اجرا کرد. بعد از اتمام دوره اجرای برنامه، یافته‌های آزمون برنامه، برای تعیین موفقیت‌های حاصل از اعمال تغییرات، ارائه گردید. در حالی که اجرای برنامه «ساخت شهروند- مورخ»، موفق به جذب داوطلبان مورد نیاز شد، به کارگیری برخی از فرم‌ها و خطمشی‌های ثابت نیز با موفقیت روبرو گردید. ارزیابی‌های کلمنتس از یافته‌هایش، فقدان رهبری هماهنگ‌کننده و کاهش مداوم بودجه را از مسائل اساسی در آرشیو راندولف (RCAOH) نشان می‌دهد.

گریمزی و وین^۴ (۲۰۰۹)، در مقاله‌ای با عنوان «ایجاد دسترسی به تاریخ شفاهی در کتابخانه‌های دانشگاهی» به مسئله نبود یک روش استاندارد برای یکپارچه‌سازی دسترسی به مواد تاریخ شفاهی

1. Hubberd
2. Clements
3. Randolph County Archives of Oral History
4. Making Citizen-Historian
5. Grimsley & Wynne

می‌پردازند. این مقاله برای کتابخانه‌های دانشگاهی به‌ویژه کتابخانه‌های کوچک و متوسط، یک استراتژی عملی را به‌عنوان راهنما شرح می‌دهد که به کمک آن بتوان تاریخ شفاهی را در دسترس عموم قرار داد. این پژوهش همچنین مشکلات اصلی در مدیریت دسترسی به تاریخ شفاهی را مشخص نموده و راهکارهایی را برای حل برخی از این مشکلات، در جهت افزایش استانداردسازی دسترسی به تاریخ شفاهی در میان کتابخانه‌ها ارائه نموده است.

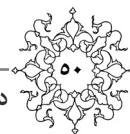
استیونسو لایتم^۱ (۲۰۰۹)، در مقاله‌ای با عنوان «ارایهٔ صدا از گذشته: رقمی کردن تاریخ شفاهی» پروژه و روش مورد استفاده در کتابخانهٔ دانشگاه ایالتی هیوستون که توسط جکسون ویل برای رقمی‌سازی مجموعهٔ تاریخ شفاهی و دسترس‌پذیر ساختن آن به‌صورت آنلاین، طراحی شده است را شرح می‌دهد. این تحقیق براساس تجربیات حاصل از فراهم‌آوری، رقمی‌سازی و ایجاد ابر داده‌ها برای دسترس‌پذیر ساختن مجموعهٔ تاریخ شفاهی طرح‌ریزی شده است. یافته‌های پژوهش، موانعی که در مسیر اجرای این پروژه وجود دارند و مسائلی مانند روش‌های پیاده‌سازی و نتایج احتمالی حاصل از این پروژه را نشان می‌دهد.

دانیلز^۲ (۲۰۰۹)، در پژوهشی با عنوان «امکان‌سنجی دسترسی آنلاین به تاریخ شفاهی: مطالعهٔ موردی»، تصمیماتی که دربارهٔ دسترس‌پذیر ساختن مجموعه‌های تاریخ شفاهی باید گرفته شود را می‌آزماید. تصمیمات از نظر حقوقی، فنی و اخلاقی مورد بررسی قرار گرفته و براساس محتوای مخازن آرشیوهای شفاهی ارزیابی شده‌اند. مسائلی مانند حق مؤلف، حفظ حریم خصوصی، و افترا در رابطه با دسترس‌پذیر ساختن مجموعه‌های تاریخ شفاهی به‌صورت آنلاین، مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین گزینه‌های مختلفی برای ارایهٔ تاریخ شفاهی به‌صورت دسترسی عمومی در جهت سهولت در تولید و دسترس‌پذیری مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که عرضهٔ آسان و ایجاد دسترس‌پذیری آنلاین به مجموعه‌های تاریخ شفاهی حتی در شرایط کمبود بودجه هم امکان‌پذیر خواهد بود.

کازمی (۱۳۹۳)، در پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد خود با عنوان «بررسی و نقد مطالعات تاریخ شفاهی در دانشگاه‌های ایران» به آسیب‌شناسی مطالعات تاریخ شفاهی دانشگاه‌های ایران می‌پردازد. وی برای انجام پژوهش خود، ۹ پرسش طراحی و از طریق مصاحبه و مکاتبه الکترونیکی با ۴۵ استاد و صاحب‌نظر در داخل کشور و ۶۲ چهرهٔ دانشگاهی در دانشگاه‌های خارج از کشور، داده‌های پژوهش خود را جمع‌آوری نموده و پس از آن، پاسخ‌های استادان و صاحب‌نظران را مورد تطبیق و مقایسه قرار داده است. در این پژوهش سعی شده ضرورت تدوین تئوریک مبادی و مبانی مطالعات آکادمیک تاریخ شفاهی در ایران معین و جایگاه و رویکرد تاریخ شفاهی در مطالعات و پژوهش‌های دانشگاهی در ایران مشخص و تبیین گردد.

نورانی و محمدی‌نرگسی (۱۳۹۳)، در مقالهٔ خود با عنوان «آسیب‌ها، محدودیت‌ها و موانع

1. Stevens & Latham
2. Daniels

تاریخ شفاهی در حوزهٔ ایثار و شهادت» با بهره‌گیری از تحقیقات میدانی و با انجام مصاحبه با افراد متولی و بعضی مسئولان نهادهای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در شهرهای اهواز، اندیشک، دزفول، خرمشهر و آبادان، آسیب‌ها، محدودیت‌ها و موانع تاریخ شفاهی در حوزهٔ ایثار و شهادت را بررسی و ارزیابی می‌نمایند. یافته‌های این پژوهش، عدم برنامه‌ریزی دقیق و جامع و نبود محیطی قابل‌اعتماد را از محدودیت‌های اصلی تاریخ شفاهی در زمینهٔ ایثار و شهادت، نشان می‌دهد.

خورشیدی (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر پویایی جبهه فرهنگی - هنری انقلاب اسلامی در دهه نخست انقلاب (۵۷-۶۷) با بهره‌گیری از تاریخ‌نگاری شفاهی فعالیت‌های فرهنگی و هنری انقلاب» با استفاده از روش کیفی نظریه‌پردازی داده بنیاد (Grounded Theory)، خاطرات شفاهی بعضی از فعالان فرهنگی و هنرمندان انقلاب اسلامی را در آن سال‌ها تحلیل نموده است. در این پژوهش سی و دو مصاحبه، مطالعه و تحلیل شده که در نتیجهٔ آن بیست و شش مقولهٔ اصلی به‌دست آمده است. خورشیدی هدف پژوهش خود را کمک به مسئولان فرهنگی کشور در اتخاذ خط‌مشی مناسب برای تولید محصولات فرهنگی - هنری انقلابی معرفی می‌کند.

آقایی میرک‌آباد و حاجی زین‌العابدینی (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای با عنوان «مقایسهٔ برخی مراکز تاریخ شفاهی داخل و خارج از کشور براساس مؤلفه جست‌وجو در وب» وضعیت ۷ مرکز تاریخ شفاهی ایران و ۱۰ مرکز فعال از مجموعه مراکز تاریخ شفاهی جهان (خارج از ایران) را براساس امکان جست‌وجوی کاربران در وبگاه، موردبررسی قرار داده‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که اغلب مراکز تاریخ شفاهی داخلی دارای مؤلفهٔ جست‌وجو در وب نیستند و دسترسی به منابع آن‌ها با مراجعهٔ حضوری میسر است و در مقابل بیشتر مراکز تاریخ شفاهی خارج از کشور، مؤلفهٔ جست‌وجو به‌طور مستقل در وبگاه آن‌ها وجود دارد و امکان جست‌وجوی کاربران در وبگاه قرار داده شده است، در نتایج پژوهش به مسئولان مراکز تاریخ شفاهی پیشنهاد می‌گردد که با توجه به اهمیت مؤلفهٔ جست‌وجو در دستیابی کاربران به اطلاعات، پرداختن به این مسئله را جدی بگیرند (آقایی میرک‌آباد و حاجی زین‌العابدینی، ۱۳۹۳، ص ۱۲۶).

آموزنده (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای با عنوان «مطالعهٔ تطبیقی روش‌های سازماندهی اسناد و مدارک تاریخ شفاهی از منظر برخی مراکز تاریخ شفاهی ایران و جهان» به بررسی شیوه‌های سازماندهی اسناد و مدارک تاریخ شفاهی موجود در این مراکز پرداخته است. یافته‌های این پژوهش نشان‌دهندهٔ فقدان نظامی جامع و یکپارچه در امر ذخیره‌سازی و سازماندهی اسناد و مدارک تاریخ شفاهی است. ابوالحسنی ترقی (۱۳۹۰) در رسالهٔ دکترای خود با عنوان «نقد و بررسی جایگاه تاریخ شفاهی در تاریخ معاصر ایران ۱۳۸۵-۱۳۵۸ خورشیدی» به مباحث نظری تاریخ شفاهی، تمایزات و تشابهات سنت شفاهی و خاطره‌نگاری با تاریخ شفاهی می‌پردازد. در ادامهٔ این رساله به بررسی عملکرد مراکز

تاریخ شفاهی در داخل و خارج از کشور پرداخته و راهکارهای علمی و عملی در راستای کارآمد ساختن آن‌ها ارائه می‌دهد.

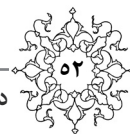
حسن‌آبادی (۱۳۸۱)، در یک طرح پژوهشی با عنوان «بررسی کارکرد مراکز تاریخ شفاهی در ایران به‌منظور استانداردسازی تاریخ شفاهی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی» به بررسی تولید تاریخ شفاهی در ۴ مرکز تاریخ شفاهی در داخل و ۴ مرکز تاریخ شفاهی در خارج می‌پردازد و یافته‌های پژوهش خود را به‌صورت مقایسه‌ای ارائه می‌دهد. روش انجام پژوهش پیمایشی توصیفی و تحلیلی و ابزار آن مصاحبه و پرسش‌نامه می‌باشد. نتایج به‌دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که مؤسسات داخلی در کار تولید تاریخ شفاهی خود هیچ‌گونه استاندارد ندارند و هیچ‌کدام از آیین‌نامه کاری دقیق و شیوه‌نامه مشخصی استفاده نکرده‌اند. وی در پایان کار خود، راهکارهایی را برای بهبود وضعیت تاریخ شفاهی در ایران، ارائه نموده است (به نقل از حسن‌آبادی، ۱۳۸۵).

روش‌شناسی

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، پیمایش توصیفی و تطبیقی است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه محقق‌ساخته می‌باشد که پس از تأیید روایی توسط متخصصین، بین آرشیوهای جنگ در ایران توزیع گردید و از طریق پست الکترونیک به برخی از آرشیوهای جنگ در جهان ارسال شد. جامعه این پژوهش، شامل واحدهای تاریخ شفاهی در آرشیوها و مراکز نگهداری اسناد جنگ است. با توجه به روش پژوهش حاضر که رویکرد مقایسه‌ای دارد، این مراکز به دو دسته کلی تقسیم شدند. دسته نخست شامل ۱۱ مورد از مراکز اسناد جنگ در ایران است. از جامعه مورد مطالعه در ایران نمونه‌گیری انجام نشد و همه مراکز اسناد جنگ در ایران مورد مطالعه قرار گرفتند. با توجه به این مسئله که کلیه واحدهای نگهداری اسناد جنگ در استان‌ها زیر نظر بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس فعالیت دارند، برای اجتناب از تکرار مکررات، به مرکز آن در تهران (پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس) اکتفا شد. جدول ۱، جامعه پژوهش در ایران را نشان می‌دهد.

جدول ۱: مراکز اسناد جنگ مورد پژوهش در ایران

ردیف	مراکز اسناد جنگ بررسی شده در ایران	محل
۱	پروژه تاریخ شفاهی دفاع مقدس آرشیو ملی ایران	تهران
۲	مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس	تهران
۳	پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس	تهران

ردیف	مراکز اسناد جنگ بررسی شده در ایران	محل
۴	هیئت معارف جنگ شهید صیاد شیرازی	تهران
۵	مرکز اسناد بنیاد شهید و امور ایثارگران	تهران
۶	دفتر امور ایثارگران وزارت جهاد کشاورزی	تهران
۷	مرکز اسناد انقلاب اسلامی	تهران
۸	باغ موزه دفاع مقدس	تهران
۹	موزه صلح تهران	تهران
۱۰	حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی	تهران
۱۱	موزه عبرت ایران	تهران

دسته دوم مراکز آرشیوی اسناد جنگ در جهان هستند که نمونه‌گیری از آن، ابتدا با در نظر گرفتن غنی بودن پیشینه مراکز در زمینه جنگ، سپس با مطالعه و بررسی این مراکز از طریق وبگاه‌های آن‌ها صورت گرفت. در مرحله ابتدایی ۱۴ واحد و طرح تاریخ شفاهی جنگ در ۱۴ سازمان مورد بررسی قرار گرفت. در مرحله بعد، به ۱۴ مرکز بررسی شده، پرسش‌نامه از طریق پست الکترونیک ارسال گردید. از ۱۴ نمونه انتخابی ۴ مرکز در تکمیل پژوهش حاضر همکاری نموده و به سؤالات پرسش‌نامه ارسال شده پاسخ دادند. جدول ۲، نمونه پژوهش در جهان را نشان می‌دهند:

جدول ۲: مراکز انتخابی به عنوان نمونه جامعه پژوهش در جهان

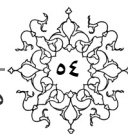
ردیف	نام مرکز	آدرس وب گاه	وضعیت همکاری
۱	موزه جنگ استرالیا (پروژه تاریخ شفاهی)	www.awm.org.au	پاسخ به پرسش‌نامه
۲	پروژه تاریخ شفاهی جنگ در دانشگاه تگزاس	www.vietnam.ttu.edu	عدم پاسخ‌گویی
۳	کتابخانه کنگره (پروژه تاریخ شفاهی سربازان)	www.loc.gov	پاسخ به پرسش‌نامه
۴	پروژه تاریخ شفاهی جنگ جهانی دوم در موزه ملی نیواورلئان	www.nationalww2museum.org	عدم پاسخ‌گویی

ردیف	نام مرکز	آدرس وب گاه	وضعیت همکاری
۵	پروژه تاریخ شفاهی جنگ ویتنام در یادمان نیوزلند	www.nzhistory.net	عدم پاسخ گویی
۶	پروژه تاریخ کهنه سربازان در موزه ملی گارد نظامی نیوجرسی	www.nj.gov	عدم پاسخ گویی
۷	پروژه تاریخ شفاهی مرکز مطالعات جنگ و جامعه / دانشکده هنر و علوم دانشگاه تنسی	www.http.csww.utk.edu	عدم پاسخ گویی
۸	آرشیو تاریخ شفاهی رانگرز	www.oralhistory.rutgers.edu	عدم پاسخ گویی
۹	مرکز تاریخ شفاهی Louie B Nunn کتابخانه دانشگاه کنتاکی	www.kentuckyoralhistory.org	عدم پاسخ گویی
۱۰	موزه جنگ کانادا	www.warmuseum.ca	پاسخ به پرسش نامه
۱۱	پروژه تاریخ شفاهی یادمان اوهایو	www.Ohiomemory.org	عدم پاسخ گویی
۱۲	پروژه تاریخ شفاهی جنگ داخلی اسپانیا / کتابخانه دانشگاه فلوریدای جنوبی	www.digital.lib.usf.edu/ohp	عدم پاسخ گویی
۱۳	موزه سلطنتی جنگ / لندن	www.iwm.org.uk	عدم پاسخ گویی
۱۴	موزه صلح هیروشیما	www.pcf.city.hiroshima.jp	پاسخ به پرسش نامه

یافته‌ها

پیش از پاسخ دادن به پرسش‌ها، لازم به توضیح است که با توجه به کوچک بودن جامعه پژوهش در جهان، امکان تحلیل آماری وجود نداشت و به مقایسه توصیفی بسنده شد. از این رو پرسش نامه‌ها

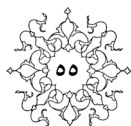
به تفکیک مراکز مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. اما به دلیل اینکه شرح هر یک از مراکز به طور جداگانه موجب طولانی شدن جداول یافته‌ها می‌شد، جامعه‌ها در جدول‌ها به طور کلی - تحت عناوین ایران و جهان - شرح داده شدند.

۱. برنامه‌های تولید تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان، چگونه تدوین می‌شوند؟

این پرسش با هدف بررسی برنامه‌ریزی اولیه تولید تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان مطرح شده است. به منظور پاسخ‌گویی به این پرسش، ۶ سؤال فرعی در پرسش‌نامه مطرح گردید. یافته‌های به دست آمده از این پرسش در جدول ۳ نشان داده شده است.

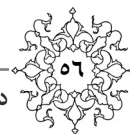
جدول ۳: اطلاعات مربوط به تدوین برنامه‌های تولید تاریخ شفاهی جنگ

جامعه	سؤالات فرعی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
ایران	اعضای گروه تاریخ شفاهی	مدیر، هماهنگ‌کننده، مصاحبه‌گر، پیاده‌کننده مصاحبه	-	-
		مدیر، هماهنگ‌کننده، مصاحبه‌گر، پیاده‌کننده مصاحبه، نیروی پشتیبان	۲	۱۸/۱۸
		مدیر، هماهنگ‌کننده، مصاحبه‌گر، پیاده‌کننده مصاحبه، نیروی پشتیبان، پژوهشگران	۱	۹/۰۹
		سایر موارد	۸	۷۲/۷۲
جهان	اعضای گروه تاریخ شفاهی	مدیر، هماهنگ‌کننده، مصاحبه‌گر، پیاده‌کننده مصاحبه	۱	۲۵
		مدیر، هماهنگ‌کننده، مصاحبه‌گر، پیاده‌کننده مصاحبه، نیروی پشتیبان	-	-
		مدیر، هماهنگ‌کننده، مصاحبه‌گر، پیاده‌کننده مصاحبه، نیروی پشتیبان، پژوهشگران	-	-
		سایر موارد	۳	۷۵
ایران	اساس شکل‌گیری تاریخ شفاهی	اهداف و نیاز سازمان مادر	۸	۷۲/۷۲
		نیاز و درخواست آرشیو یا سازمان خاص	-	-
		داوطلبانه و به طور مستقل	۲	۱۸/۱۸
		سایر موارد	۱	۹/۰۹

جامعه	سؤالات فرعی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
جهان	اساس شکل‌گیری تاریخ شفاهی	اهداف و نیاز سازمان مادر	۳	۷۵
		نیاز و به درخواست آرشیو یا سازمان خاص	۱	۲۵
		داوطلبانه و به‌طور مستقل	-	-
		سایر موارد	-	-
ایران	چگونگی ارائه چشم‌انداز برای اعضای گروه ^{۱۰}	به‌صورت شفاهی و در حضور همه اعضا	۸	۷۲/۷۲
		به‌صورت مکتوب	۵	۴۵/۴۵
		قرارگیری در وبگاه تاریخ شفاهی	-	-
		سایر موارد	-	-
جهان	چگونگی ارائه چشم‌انداز برای اعضای گروه *	به‌صورت شفاهی و در حضور همه اعضا	۳	۷۵
		به‌صورت مکتوب	۲	۵۰
		قرارگیری در وبگاه تاریخ شفاهی	۲	۵۰
		سایر موارد	-	-
ایران	در نظر گرفتن هزینه‌های تولید محصولات غیر از مصاحبه	طراحی و ایجاد وبگاه	۲	۱۵/۳۸
		انتشار کتاب، مقاله و بروشور	۷	۵۳/۸۴
		نمایشگاه اشیا قابل نمایش	۳	۲۳/۰۷
		سایر موارد	۱	۷/۶۹
جهان	در نظر گرفتن هزینه‌های تولید محصولات غیر از مصاحبه	طراحی و ایجاد وبگاه	-	-
		انتشار کتاب، مقاله و بروشور	-	-
		نمایشگاه اشیا قابل نمایش	-	-
		سایر موارد (همه موارد)	۴	۱۰۰
ایران	ابزار ضبط مصاحبه *	ضبط صوت	۴	۲۵
		ضبط صوت رقمی	۳	۱۸/۷۵
		دوربین فیلم‌برداری	۴	۲۵
		دوربین فیلم‌برداری رقمی	۵	۳۱/۲۵

۱. در سؤالاتی که ستاره دار هستند، پاسخ گوینان بیش از یک گزینه را انتخاب نموده‌اند که در جدول فراوانی و درصد فراوانی لحاظ گردیده است.

جامعه	سؤالات فرعی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
جهان	ابزار ضبط مصاحبه*	ضبط صوت	۱	۱۴/۲۸
		ضبط صوت رقمی	۲	۲۸/۵۶
		دوربین فیلم برداری	۱	۱۴/۲۸
		دوربین فیلم برداری رقمی	۳	۴۲/۸۴
ایران	دوره‌های آموزشی تاریخ شفاهی برای مصاحبه‌گر	بلی	۸	۷۲/۷۲
		خیر	۳	۲۷/۲۷
جهان	دوره‌های آموزشی تاریخ شفاهی برای مصاحبه‌گر	بلی	۳	۷۵
		خیر	۱	۲۵

براساس یافته‌های ارائه شده در جدول ۳، از ۴ مرکز مورد پژوهش در جهان، ۳ مرکز پروژه تاریخ سربازان کنگره، موزه جنگ استرالیا و موزه جنگ کانادا، به ترتیب از برنامه‌ریزی نسبتاً کاملی برخوردار بودند. براساس رویکرد مقایسه‌ای، بررسی‌ها نشان داد که میانگین جامعه پژوهش در ایران، در زمینه تدوین برنامه اولیه برای تولید تاریخ شفاهی، به مقوله‌های بیان چشم‌انداز، برآورد هزینه‌های غیر از مصاحبه و استفاده از ابزارهای پیشرفته برای ضبط مصاحبه‌ها توجه چندانی ندارند.

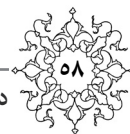
۲. اسناد شفاهی و نوشتاری حاصل از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی جنگ، در آرشیوهای جنگ ایران و جهان چگونه نگهداری می‌شوند؟
هدف از طرح این پرسش، شناسایی شیوه‌های سازماندهی و نگهداری اسناد و مواد تاریخ شفاهی در

آرشیوهای جنگ ایران و جهان است. به منظور پاسخ‌گویی به این پرسش، ۱۲ سؤال در پرسش‌نامه مطرح شده که اطلاعات مربوط به آن در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴: اطلاعات مربوط به نگهداری اسناد تاریخ شفاهی

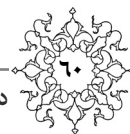
جامعه	سؤالات فرعی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
ایران	فرم‌های نگهداری (کاربرگ‌های استاندارد)	فرم اطلاعات طرح تاریخ شفاهی	۲	۱۸/۲
		فرم اطلاعات زندگی‌نامه	۱	۹/۱
		فرم اطلاعات مصاحبه	۷	۶۳/۶
		سایر موارد	۱	۹/۱
جهان	فرم‌های نگهداری* (کاربرگ‌های استاندارد)	فرم اطلاعات طرح تاریخ شفاهی	۱	۲۵
		فرم اطلاعات زندگی‌نامه	۲	۵۰
		فرم اطلاعات مصاحبه	۱	۲۵
		سایر موارد	۲	۲۵
ایران	شیوه پیاده‌کردن مصاحبه در قالب متن	کامل و با تمام جزئیات	۱۰	۹۰/۹
		خلاصه‌ای از آن به صورت چکیده	۱	۹/۱
		انتخاب‌گزینشی از مصاحبه	-	-
		سایر موارد	-	-
جهان	شیوه پیاده‌کردن مصاحبه در قالب متن*	کامل و با تمام جزئیات	۳	۷۵
		خلاصه‌ای از آن به صورت چکیده	۱	۲۵
		انتخاب‌گزینشی از مصاحبه	-	-
		سایر موارد	۲	۵۰
ایران	استفاده از سامانه خاص برای ذخیره و بازیابی مصاحبه‌ها	بلی	۸	۷۲/۷
		خیر	۳	۲۷/۳

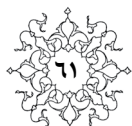
جامعه	سؤالات فرعی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
جهان	استفاده از سامانه خاص برای ذخیره و بازیابی مصاحبه‌ها	بلی	-	-
		خیر	۴	۱۰۰
ایران	تعیین فضای از پیش تعیین شده برای نگهداری منابع	بلی	۸	۷۲/۷
		خیر	۳	۲۷/۳
جهان	تعیین فضای از پیش تعیین شده برای نگهداری منابع	بلی	۱	۲۵
		خیر	۳	۷۵
ایران	روش‌های جلوگیری از گم شدن و سرقت	استفاده از دوربین‌های مدار بسته	۵	۴۵/۵
		به کارگیری شاخص‌های هشدار و حساس به دود	۲	۱۸/۱۸
		افزایش ایمنی با استفاده از فناوری‌های نوین مثل RFID, Media check	-	-
		سایر موارد	۴	۳۶/۳۶
جهان	روش‌های جلوگیری از گم شدن و سرقت	استفاده از دوربین‌های مدار بسته	۳	۷۵
		به کارگیری شاخص‌های هشدار و حساس به دود	۳	۷۵
		افزایش ایمنی با استفاده از فناوری‌های نوین مثل RFID, Media check	-	-
		سایر موارد	۱	۲۵
ایران	درجه حرارت نگهداری نوارهای مصاحبه	بین ۲۰ تا ۲۵ درجه سانتی‌گراد	۱	۹/۱
		بین ۱۸ تا ۲۰ درجه سانتی‌گراد	۳	۲۷/۳
		بین ۲۵ تا ۳۰ درجه سانتی‌گراد	۴	۳۶/۴
		سایر موارد	۳	۲۷/۳

جامعه	سؤالات فرعی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
جهان	درجه حرارت نگهداری نوارهای مصاحبه	بین ۴۵ تا ۵۰ درجه فارنهایت	-	-
		بین ۵۰ تا ۶۰ درجه فارنهایت	-	-
		بین ۶۰ تا ۶۵ درجه فارنهایت	۳	۷۵
		سایر موارد	۱	۲۵
ایران	درجه رطوبت نسبی نگهداری نوارهای مصاحبه	بین ۳۵ تا ۴۰ درصد	۸	۷۲/۷
		بین ۴۰ تا ۴۵ درصد	-	-
		بین ۴۵ تا ۵۰ درصد	-	-
		سایر موارد	۳	۲۷/۳
جهان	درجه رطوبت نسبی نگهداری نوارهای مصاحبه	بین ۳۵ تا ۴۰ درصد	۱	۲۵
		بین ۴۰ تا ۴۵ درصد	۱	۵۰
		بین ۴۵ تا ۵۰ درصد	۱	۲۵
		سایر موارد	۱	۲۵
ایران	نحوه نگهداری نوارهای صوتی و تصویری	در قفسه‌های چوبی معمولی	۱	۹/۱
		در قفسه‌های چوبی بدون اسید	۶	۵۴/۵
		در قفسه‌های فلزی	۲	۱۸/۲
		سایر موارد	۲	۱۸/۲
جهان	نحوه نگهداری نوارهای صوتی و تصویری	قفسه‌های چوبی معمولی	-	-
		قفسه‌های چوبی بدون اسید	-	-
		قفسه‌های فلزی	۴	۱۰۰
		سایر موارد	-	-
ایران	محل نگهداری عکس‌ها و مدارک	سازماندهی در پوشه مصاحبه	۲	۱۸/۲
		سازماندهی به صورت جدا	۲	۱۸/۲
		پیوست به فایل متن مصاحبه	۷	۶۳/۶
		سایر موارد	-	-

جامعه	سؤالات فرعی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
جهان	محل نگهداری عکس‌ها و مدارک	سازماندهی در پوشه مصاحبه	-	-
		سازماندهی به صورت جدا	۴	۱۰۰
		پیوست به فایل متن مصاحبه	-	-
		سایر موارد	-	-
ایران	تعداد نسخه‌های پشتیبانی	یک نسخه	۴	۳۶/۴
		دو نسخه	۶	۵۴/۵
		سه نسخه	۱	۹/۱
		سایر موارد	-	-
جهان	تعداد نسخه‌های پشتیبانی	یک نسخه	-	-
		دو نسخه	۱	۲۵
		سه نسخه	۲	۵۰
		سایر موارد	۱	۲۵
ایران	چگونگی نگهداری متن مصاحبه	در پوشه‌های معمولی و به طور جداگانه	۷	۶۳/۶
		در پوشه‌های بدون اسید و به طور جداگانه	-	-
		در پوشه‌های بدون اسید و در مخزن	-	-
		سایر موارد	۴	۳۶/۴
جهان	چگونگی نگهداری متن مصاحبه	در پوشه‌های معمولی و به طور جداگانه	۱	۲۵
		در پوشه‌های بدون اسید و به طور جداگانه	۲	۵۰
		در پوشه‌های بدون اسید و در مخزن	۱	۲۵
		سایر موارد	-	-
ایران	رسانه مورد استفاده برای نگهداری مصاحبه‌ها در مخزن	نوار ریل به ریل	-	-
		CD/DVD	۵	۴۵/۵
		DAT	۱	۹/۱
		سایر موارد	۵	۴۵/۵

درصد فراوانی	فراوانی	گزینه‌های پاسخ	سؤالات فرعی	جامعه
۵۰	۲	نوار ریل به ریل	رسانه مورد استفاده برای نگهداری مصاحبه‌ها در مخزن*	جهان
۷۵	۳	CD/DVD		
۵۰	۲	DAT		
۷۵	۳	سایر موارد		

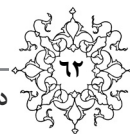
براساس یافته‌های ارائه شده در جدول ۴، براساس رویکرد مقایسه‌ای، در زمینه روش‌های نگهداری و سازماندهی اسناد شفاهی، بین جامعه پژوهش در جهان به ترتیب، موزه جنگ استرالیا و پروژه تاریخ سربازان کنگره، از روش‌های نگهداری و سازماندهی مناسبی برخوردار هستند. مقایسه‌ها نشان داد که میانگین جامعه پژوهش در ایران، در زمینه‌های نگهداری و سازماندهی اسناد شفاهی، درباره نحوه نگهداری نوارهای صوتی و تصویری و متن مصاحبه‌ها، استفاده از رسانه‌های مناسب برای ذخیره مصاحبه‌های صوتی و تصویری و فراهم آوردن سامانه ذخیره و بازیابی مناسب برای ذخیره‌سازی مصاحبه‌ها نیازمند توجه بیشتری هستند.

۳. اطلاع‌رسانی در مورد محصولات تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان چگونه صورت می‌پذیرد؟

این پرسش، با هدف شناسایی روش‌های مورد استفاده آرشیوهای جنگ، در ایران و جهان برای اطلاع‌رسانی در مورد تاریخ شفاهی مطرح شد. برای پاسخ‌گویی به این پرسش، ۲ سؤال فرعی در پرسش‌نامه طراحی گردید. یافته‌های به‌دست آمده از سؤالات مربوط به این پرسش در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵: اطلاعات مربوط به فراوانی و درصد فراوانی چگونگی اطلاع‌رسانی

درصد فراوانی	فراوانی	گزینه‌های پاسخ	سؤالات فرعی	جامعه
۱۸/۲	۲	برپایی نمایشگاه	شيوه‌های اطلاع‌رسانی در مورد تاریخ شفاهی	ایران
۳۶/۳۶	۴	اطلاع‌رسانی از طریق وبگاه		
۱۸/۲	۲	بروشور و خبرنامه		
۱۸/۱۶	۳	همه موارد		

جامعه	سؤالات فرعی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
جهان	شیوه‌های اطلاع‌رسانی در مورد تاریخ شفاهی*	برپایی نمایشگاه	۲	۵۰
		اطلاع‌رسانی از طریق وبگاه	۳	۷۵
		بروشور و خبرنامه	۳	۷۵
		همه موارد	۲	۵۰
ایران	تدوین برنامه‌های تبلیغاتی برای اطلاع‌رسانی	بلی	۵	۵۰
		خیر	۵	۵۰
جهان	تدوین برنامه‌های تبلیغاتی برای اطلاع‌رسانی	بلی	۲	۶۶/۶۶
		خیر	۱	۳۳/۳۳

براساس یافته‌های به‌دست آمده از جدول ۵، براساس رویکرد مقایسه‌ای، روش‌های اطلاع‌رسانی در مورد تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان، بین جامعه پژوهش در جهان، پروژه تاریخ سربازان کنگره، از روش‌های اطلاع‌رسانی بهتری نسبت به سایرین برخوردار است. بررسی‌ها نشان داد که میانگین جامعه مورد پژوهش در ایران، به مقوله اطلاع‌رسانی در مورد تاریخ شفاهی توجه کمی نشان می‌دهند.

۴. خطمشی آرشیوهای جنگ در ایران و جهان در خصوص آرایه خدمات به کاربران و دسترسی آنان به اسناد شفاهی چیست؟

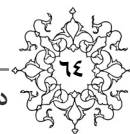
پرسش حاضر با هدف شناسایی خطمشی مورد استفاده آرشیوهای جنگ در ایران و جهان، برای آرایه خدمات به کاربران و سیاست‌های دسترسی به اسناد شفاهی مطرح شده است. به‌منظور پاسخ‌گویی به این پرسش، ۸ سؤال فرعی در پرسش‌نامه طراحی شد. جدول ۶ اطلاعات به‌دست آمده از این پرسش را نشان می‌دهد.

جدول ۶: اطلاعات مربوط به خطمشی آرشیوها در آرایه خدمات به کاربران

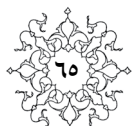
جامعه	گزینه اصلی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
ایران	آیین‌نامه مدون برای ارائه خدمات	بلی	۸	۷۲/۷
		خیر	۳	۲۷/۳

جامعه	گزینه اصلی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
جهان	آیین‌نامه مدون برای ارائه خدمات	بلی	۴	۱۰۰
		خیر	-	-
ایران	کاربران مورد پذیرش جهت استفاده از آرشيو شفاهی	پژوهشگران	۷	۶۳/۶
		عموم مردم	۲	۱۸/۲
		فقط افراد خاص	۲	۱۸/۲
		سایر موارد	-	-
جهان	کاربران مورد پذیرش جهت استفاده از آرشيو شفاهی	پژوهشگران	-	-
		عموم مردم	۴	۱۰۰
		فقط افراد خاص	-	-
		سایر موارد	-	-
ایران	شیوه‌های استفاده کاربران از مصاحبه	نسخه‌برداری از متن مصاحبه	۳	۲۷/۳
		چاپ از متن مصاحبه	۳	۲۷/۳
		فیش برداری	۳	۲۷/۳
		سایر موارد	۲	۱۸/۲
جهان	شیوه‌های استفاده کاربران از مصاحبه	نسخه‌برداری از متن مصاحبه	-	-
		چاپ از متن مصاحبه	-	-
		فیش برداری	۱	۲۵
		سایر موارد	۳	۷۵
ایران	شیوه‌های خدمات‌رسانی به کاربران	حضور	۷	۶۳/۶
		تلفنی	-	-
		مکاتبه‌ای	۳	۲۷/۳
		سایر موارد ...	۱	۹/۱

جامعه	گزینه اصلی	گزینه‌های پاسخ	فراوانی	درصد فراوانی
جهان	شیوه‌های خدمات‌رسانی به کاربران*	حضور	۱	۱۰۰
		تلفنی	۱	۱۰۰
		مکتبه‌ای	۴	۱۰۰
		سایر موارد	۳	۷۵
ایران	روش‌های انتشار مصاحبه	کتاب	۸	۷۲/۷
		مقاله	۳	۲۷/۳
		فیلم مستند	-	-
		سایر موارد	-	-
جهان	روش‌های انتشار مصاحبه	کتاب	۱	۲۵
		مقاله	-	-
		فیلم مستند	۱	۲۵
		سایر موارد	۲	۵۰
ایران	ارتباط با سایر مراکز آرشیوی در جهان	بلی	۶	۵۴/۵
		خیر	۵	۴۵/۵
جهان	ارتباط با سایر مراکز آرشیوی در جهان	بلی	۳	۷۵
		خیر	۱	۲۵
ایران	ارائه اطلاعات در مورد مصاحبه‌ها از طریق وبگاه	بلی	۱	۹/۱
		خیر	۱۰	۹۰/۹
جهان	ارائه اطلاعات در مورد مصاحبه‌ها از طریق وبگاه	بلی	۴	۱۰۰
		خیر	-	-
ایران	بارگذاری مصاحبه‌ها در وبگاه به‌منظور استفاده عموم	بلی	۴	۳۶/۴
		خیر	۷	۶۳/۶
جهان	بارگذاری مصاحبه‌ها در وبگاه به‌منظور استفاده عموم	بلی	۴	۱۰۰
		خیر	-	-

براساس یافته‌های به‌دست آمده از ۸ سؤال مطرح‌شده در این قسمت، براساس رویکرد مقایسه‌ای، در زمینه سیاست‌های دسترسی به اسناد شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان، بین جامعه پژوهش در جهان به‌ترتیب: پروژه تاریخ سربازان کنگره، موزه جنگ استرالیا و موزه جنگ کانادا خط‌مشی‌های مناسبی برای ارائه خدمات به کاربران خود دارند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که میانگین جامعه مورد پژوهش در ایران، در زمینه‌های خط‌مشی ثابت برای ارائه خدمات، روش‌های ارائه و انتشار مصاحبه‌ها، ارائه از طریق وبگاه و بارگذاری مصاحبه‌ها در وبگاه عملکرد ضعیفی دارند.

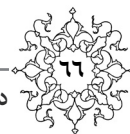
۵. آیا آرشیوهای جنگ در ایران و جهان در تولید تاریخ شفاهی خود از استانداردهای انجمن تاریخ شفاهی پیروی می‌نمایند؟

این پرسش با هدف تعیین میزان پیروی آرشیوهای جنگ در ایران و جهان از استانداردهای جهانی تاریخ شفاهی مطرح شده است. برای پاسخ به این پرسش، ۲ سؤال فرعی در پرسش‌نامه در نظر گرفته شد. اطلاعات گردآوری شده از این دو سؤال در جدول ۷ ارائه گردیده است.

جدول ۷: اطلاعات مربوط به میزان پیروی از استانداردهای انجمن جهانی تاریخ شفاهی

جامعه	گزینه اصلی	گزینه فرعی	فراوانی	درصد فراوانی
ایران	آشنایی با انجمن‌های تاریخ شفاهی	بلی	۴	۳۶/۴
		خیر	۷	۶۳/۶
جهان	آشنایی با انجمن‌های تاریخ شفاهی	بلی	۴	۱۰۰
		خیر	-	-
ایران	پیروی از استانداردهای جهانی در تولید تاریخ شفاهی	بلی	۴	۳۶/۴
		خیر	۷	۶۳/۶
جهان	پیروی از استانداردهای جهانی در تولید تاریخ شفاهی	بلی	۳	۷۵
		خیر	۱	۲۵

براساس یافته‌های ارائه شده در جدول ۷، براساس رویکرد مقایسه‌ای، در مورد میزان رعایت استانداردها در تولید تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران و جهان، بین جامعه پژوهش در جهان، پروژه تاریخ سربازان کنگره و موزه‌های جنگ کانادا و استرالیا تقریباً در یک سطح قرار دارند

و در تولید تاریخ شفاهی، رعایت استانداردها را مورد توجه قرار می‌دهند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیش از ۵۰ درصد جامعه مورد پژوهش در ایران، هیچ تعریفی از استانداردهای تاریخ شفاهی نداشته و هر یک به‌طور مستقل چارچوب‌هایی را برای تولید تاریخ شفاهی خود تعیین می‌نمایند.

۶. چه الگویی برای تدوین برنامه‌های تولید تاریخ شفاهی جنگ در آرشیوهای جنگ ایران پیشنهاد می‌شود؟

برای پاسخ‌گویی به این پرسش، راهنماها و آیین‌نامه‌های تولید تاریخ شفاهی در برخی آرشیوهای جنگ در سطح جهان که از پیشینه خوبی در تولید تاریخ شفاهی برخوردار هستند، مورد مطالعه قرار گرفت و سعی شد نکاتی که توجه به آن‌ها در تولید تاریخ شفاهی جنگ در ایران، ضروری به نظر می‌رسد، در این الگو مطرح گردد. هدف از این برنامه پیشنهادی، تعریف یک الگوی برنامه‌ریزی برای تولید تاریخ شفاهی است. برنامه به چهار بخش تقسیم شده که به‌عنوان چهارگام تولید تاریخ شفاهی ارائه می‌گردد:

گام اول: برنامه‌ریزی اولیه برای آغاز برنامه تولید تاریخ شفاهی

۱. اعضای گروه تاریخ شفاهی خود را به تفکیک وظایف مشخص نماید.
تولید تاریخ شفاهی یک کار گروهی است که نیاز به یک تیم منسجم و کامل دارد تا بتوان مراحل تولید را به‌خوبی پیش برد. هر یک از اعضای گروه، الزاماً یک وظیفه را به‌عهده ندارند بلکه با توجه به توانایی‌های خود می‌توانند نقش‌های بیشتری ایفا کنند. داشتن یک هماهنگ‌کننده برنامه‌ها در تیم ضروری است. این هماهنگ‌کننده می‌تواند آرشیویست و یا کارشناس تاریخ شفاهی باشد. در این برنامه، با استفاده از یافته‌های پژوهش، اعضای گروه به این ترتیب پیشنهاد می‌گردد: ۱. مدیر برنامه ۲. هماهنگ‌کننده برنامه‌ها (پیشنهاد می‌گردد که یک آرشیویست این مسئولیت را به‌عهده گیرد) ۳. مصاحبه‌گران (پیشنهاد می‌شود مصاحبه‌گرانی انتخاب شوند که تحصیلات آکادمیک در این زمینه داشته باشند) ۴. پیاده‌کنندگان مصاحبه‌ها ۵. پژوهشگران (وظیفه این پژوهشگران تحقیق اولیه در مورد موضوع مصاحبه است، پیشنهاد می‌گردد این مسئولیت را مصاحبه‌گران به‌عهده گیرند تا در روند مصاحبه تسلط بیشتری بر موضوع و اجرای مصاحبه داشته باشند) ۶. فهرست‌نویس ۷. مسئول مرجع (پیشنهاد می‌گردد این وظیفه را آرشیویست به‌عهده گیرد) ۸. کارشناس مسائل فنی.
۲. تدوین چشم‌انداز و ارائه به اعضای گروه
منظور از چشم‌انداز، بیان هدف برنامه است. هدف هر چه با جدیت ارائه گردد، بازخورد بهتری از اعضای گروه دریافت می‌گردد. (پیشنهاد می‌شود چشم‌انداز در جلسه اول هم به‌طور کتبی و

هم شفاهی برای اعضا ارائه گردد و بعد از آن در وبگاه یا وبلاگ گروه درج گردد).

۳. برنامه‌ریزی بودجه

هزینه‌های اولیه برای اجرای فرایند مصاحبه تا پایان مراحل ذخیره‌سازی و سازماندهی را برآورد نمایید تا در صورت کمبود بودجه به فکر جذب حامیان مالی داوطلب باشید.

۴. جدول زمانی تدوین کنید

اگر چه ممکن است برنامه‌های فوق‌العاده یا اتفاقات غیرقابل پیش‌بینی، نظم جدول زمانی را به هم زند، اما بودن آن به برنامه تولید تاریخ شفاهی انسجام می‌بخشد و از هدررفتن نیرو و زمان، تا حدودی پیشگیری می‌نماید. سعی کنید با جدول زمانی همگام باشید و با به هم خوردن زمان یک یا دو کار، پیشروی با جدول زمانی را رها نکنید. به جای زمان‌های ازدست‌رفته زمان‌های دیگری را تعیین و جایگزین نمایید.

۵. اقدامات فوق برنامه در برنامه‌ریزی خود ترتیب دهید

زمانی که برنامه انجام مصاحبه جدید ندارید، گروه را ترک نکنید. برگزاری جلسات هفتگی برای بحث و اظهارنظر در مورد مصاحبه‌های انجام شده، ارائه پیشنهادات برای انجام مصاحبه‌های آتی، ارائه پیشنهادات و نظرات در زمینه روش‌های اطلاع‌رسانی در مورد مصاحبه‌های انجام شده، بحث در مورد طراحی کاتالوگ برای تبلیغات تازه‌های مصاحبه و مواردی از این قبیل را می‌توانید در فاصله زمانی بین اتمام برنامه یک مصاحبه تا شروع برنامه مصاحبه بعدی، به‌عنوان اقدامات فوق برنامه انجام دهید.

گام دوم: نگهداری و سازماندهی منابع شفاهی

۱. طراحی فرم‌های استاندارد برای سازماندهی اولیه منابع شفاهی

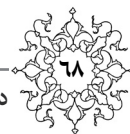
برای سازماندهی اولیه منابع شفاهی تولیدشده یک فرم، متناسب با سیاست‌های آرشیو یا طرح تاریخ شفاهی تهیه کنید. می‌توانید از فرم‌های استاندارد که در وبگاه انجمن تاریخ شفاهی یا سایر وبگاه‌های تاریخ شفاهی وجود دارد الگوبرداری نمایید. این کار، به فرایند تولید تاریخ شفاهی که هنوز به مرحله سازماندهی نهایی نرسیده نظم اولیه می‌بخشد.

۲. پیاده‌سازی مصاحبه‌ها

علاوه بر پیاده‌سازی کامل و با تمام جزئیات مصاحبه‌ها، یک چکیده نیز از متن مصاحبه تهیه نمایید. این کار در مرحله سازماندهی در سامانه و ورود اطلاعات مصاحبه‌ها در سامانه، به فهرست‌نویس در نمایه‌سازی مصاحبه کمک خواهد کرد.

۳. انتخاب نرم‌افزار مناسب

در انتخاب نرم‌افزار مناسب برای ذخیره و بازیابی مصاحبه‌ها، با توجه به شرایط و محدودیت‌های

- گروه و با در نظر گرفتن همه جوانب، نرم‌افزاری را انتخاب نمایید که بیشترین کاربرد را برای کار شما داشته باشد.
۴. تجهیزات و امکانات مخزن
سعی کنید از تجهیزات با کیفیت بالا برای نگهداری منابع شفاهی در مخزن استفاده نمایید. به دنبال ارزان‌ترین‌ها نباشید تا در آینده متحمل زیان‌های جبران‌ناپذیر نگردید.
۵. حداقل دو نسخه پشتیبان تهیه نمایید.
۶. رسانه‌هایی را برای ذخیره‌سازی منابع شفاهی انتخاب نمایید که متناسب با شرایط آرشیو شما باشد.

گام سوم: اطلاع‌رسانی در مورد برنامه تاریخ شفاهی

۱. روش‌های متنوعی را برای اطلاع‌رسانی در مورد تاریخ شفاهی خود به کار گیرید: برپایی نمایشگاه، نمایشگاه‌های مجازی، انتشار بروشور، تدوین کلیپ‌های تصویری از فعالیت‌های گروه و مصاحبه‌های تاریخ شفاهی و بارگذاری در وبگاه.
۲. در مورد برنامه تاریخ شفاهی خود برنامه تبلیغاتی تدوین کنید. سعی کنید تولیدات تاریخ شفاهی خود را به مردم جامعه معرفی نمایید. این تولیدات برای رفع نیازهای اطلاعاتی مردم تولید می‌شوند. پس مردم را در جریان تولید این اطلاعات قرار دهید.

گام چهارم: تدوین سیاست‌هایی برای دسترسی به اسناد شفاهی

۱. آیین‌نامه مدونی برای ارائه خدمات به کاربران تدوین نمایید و آن را در وبگاه واحد یا طرح تاریخ شفاهی قرار دهید. همچنین نسخه‌ای از آن را روی بُرد نصب نمایید، با اینکار مراجعان، انتظارات خود را با آیین‌نامه مصوب گروه شما تطبیق خواهند داد.
۲. یک فرم مخصوص به‌عنوان فرم «قرارداد با مصاحبه‌شونده» تدوین کنید تا مراحل اهدای مصاحبه از طرف مصاحبه‌شونده، به‌صورت قانونی طی گردد.
۳. با سایر مراکز تاریخ شفاهی همچنین انجمن‌های تاریخ شفاهی در ایران و جهان، در ارتباط باشید تا بتوانید از خط‌مشی‌ها و شیوه‌های جدید الهام بگیرید.

نتیجه‌گیری:

در این پژوهش مشابه با پژوهش‌های کلمنتس (۲۰۱۰)، کاظمی (۱۳۹۳)، نورانی و محمدی‌نرگسی (۱۳۹۳)، ابوالحسنی‌ترقی (۱۳۹۰) و حسن‌آبادی (۱۳۸۱) به آسیب‌شناسی تاریخ شفاهی پرداخته شده است. البته از دیدگاه آرشیوی، یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش‌های کلمنتس (۲۰۱۰) و حسن‌آبادی (۱۳۸۱) مطابقت بیشتری دارد و سایر پژوهش‌های مذکور از دیدگاه علم تاریخ به

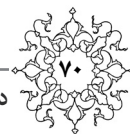

مطالعه تاریخ شفاهی پرداخته‌اند.

همانند پژوهش کلمنتس (۲۰۱۰) که با توجه به استانداردهای جهانی تاریخ شفاهی به بررسی تاریخ شفاهی آرشیو راندولف پرداخت، بررسی یافته‌های پژوهش حاضر در مرحله تدوین برنامه اولیه برای تولید، نشان داد که برنامه‌ریزی اولیه برای تولید تاریخ شفاهی، نقش مؤثری در عملکرد بهتر مراحل بعدی خواهد داشت. پژوهش خورشیدی (۱۳۹۳) نیز در راستای اتخاذ خطمشی مناسب برای تولید محصولات فرهنگی- هنری انقلابی انجام شده است.

یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه سازماندهی و نگهداری اسناد شفاهی با پژوهش حسن‌آبادی (۱۳۸۱) همسو بوده است. وی در پژوهش خود به عدم نگهداری درست از مواد سمعی و بصری، نحوه نادرست نگهداری عکس‌ها و مدارک گرفته‌شده از مصاحبه‌شونده و استفاده از رسانه‌های نامناسب برای نگهداری مصاحبه‌ها اشاره می‌نماید. در پژوهش وی که در سال ۸۱ انجام شد، ۷۵ درصد مراکز، مواد را در قفسه‌های چوبی نگهداری می‌نمودند که این رویه هنوز ادامه دارد. همچنین وی در مورد نگهداری متن مصاحبه‌ها اشاره می‌نماید که به دلیل محدودبودن عمر کاغذها باید در شرایط حرارتی و رطوبت نسبی خاص و در پوشه‌های استاندارد نگهداری شوند که در پژوهش وی صد درصد مراکز بررسی شده در ایران، متن‌ها را به صورت معمولی و بدون رعایت استانداردها بایگانی می‌نمودند. در یافته‌های پژوهش حاضر نیز، از ۱۱ سازمان داخلی بررسی شده، ۷ سازمان با درصد فراوانی ۶۳/۶ درصد، این منابع را همچنان در پوشه‌های معمولی و بدون رعایت استاندارد نگهداری می‌نمایند. همچنین در پژوهش وی ۲۵ درصد مراکز تاریخ شفاهی از نوار ویدیویی و ۲۵ درصد از CD و ۲۵ درصد از هر دو برای نگهداری مصاحبه‌ها استفاده می‌کردند. در زمان انجام پژوهش حاضر، با توجه به اینکه نوار ویدیویی تقریباً منسوخ شده، CD/DVD به طور کل، جای آن را گرفته است. این در حالی است که مراکز تاریخ شفاهی خارجی، رسانه‌های جدیدتری را در مراکز خود وارد نموده‌اند و در حال رقمی‌سازی مجموعه‌های خود براساس استانداردهای امنیتی نیز می‌باشند. استیونس و لایتم (۲۰۰۹)، دان (۲۰۱۱) و کاکسیلو (۲۰۱۵) در پژوهش‌های خود به اهمیت مسئله رقمی‌کردن مجموعه‌های تاریخ شفاهی می‌پردازند.

بررسی یافته‌ها در بخش اطلاع‌رسانی درباره تاریخ شفاهی، نشان می‌دهد که واحدهای تاریخ شفاهی جنگ در ایران، کمتر به اهمیت اطلاع‌رسانی در این زمینه توجه دارند. در حالی که با توجه به محوریت موضوع جنگ در تولیدات این واحدها و با توجه به نقش هویت‌سازی فرهنگی جنگ در جامعه، این واحدها بیشتر از سایر واحدهای تاریخ شفاهی مسئولیت اطلاع‌رسانی در مورد محصولات تاریخ شفاهی دارند. علی‌رغم اینکه این گروه از واحدهای تاریخ شفاهی وظیفه خود را تنها در گردآوری و حفظ اسناد جنگ می‌دانند. باید متوجه این مسئله باشند که با عدم اطلاع‌رسانی در این زمینه و با متمرکز کردن تمام توجه خود به مسائل امنیتی، ممکن است مسائل مهم‌تری

چون آرمان‌های ارزشمند جنگ به دست فراموشی سپرده شوند. لازم است که این سازمان‌ها به مسئله اطلاع‌رسانی از طریق وبگاه بیش از پیش توجه نمایند و از قافله هم‌قطاران خود در سطح جهان فاصله نگیرند. یافته‌های پژوهش در این زمینه با یافته‌های پژوهش‌های آقای میرک‌آباد و حاجی زین‌العابدینی (۱۳۹۳)، کلمنتس (۲۰۱۰) و دان (۲۰۱۱) مطابقت دارد.

مشابه با پژوهش حسن‌آبادی (۱۳۸۱) مبنی بر فقدان آیین‌نامه مشخص برای دسترسی و آرایه خدمات، کمبود تنوع در نوع انتشارات، ارتباط نداشتن مراکز با یکدیگر و محدود کردن آرایه خدمات به یک قشر خاص، یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان داد که در زمینه سیاست‌های دسترسی به اسناد، واحدهای تاریخ‌شفاهی جنگ بررسی شده در ایران، خطمشی مشخص و ثابتی برای دسترسی کاربران به اسناد شفاهی ندارند و این مسئله جای تأمل دارد. همچنین کلمنتس (۲۰۱۰)، گریملی و وین (۲۰۰۹) و دانیلز (۲۰۰۹) در پژوهش‌های خود به اهمیت مسئله دسترس‌پذیر ساختن مجموعه‌های تاریخ‌شفاهی و تصمیماتی که باید برای دسترس‌پذیری مجموعه‌های تاریخ‌شفاهی از نظر مدیریتی، حقوقی، اخلاقی و فنی مورد توجه قرار بگیرند، می‌پردازند.

تحلیل یافته‌ها در زمینه رعایت استانداردها نشان می‌دهد، با وجود اینکه امروزه تاریخ‌شفاهی به‌عنوان یک گرایش میان‌رشته‌ای در حوزه‌های علوم مختلف به کار گرفته می‌شود و آرشیوهای شفاهی مختلفی در سطح جهان ایجاد شده‌اند، اما تاریخ‌شفاهی در ایران هنوز جایگاه علمی و آکادمیک خود را نیافته است. امروزه در جهان، تاریخ‌شفاهی به‌عنوان یک رشته دانشگاهی تدریس می‌گردد و براساس مبانی و اصول مدون آموزش می‌گردد. همچنین انجمن‌های تاریخ‌شفاهی مختلفی ایجاد شده که واحدهای تاریخ‌شفاهی در سراسر جهان، می‌توانند در این انجمن‌ها با یکدیگر ارتباط داشته و به تبادل نظر و استفاده از تجربیات هم بپردازند. لازم است که واحدهای تاریخ‌شفاهی در ایران به‌ویژه واحدهای تاریخ‌شفاهی جنگ در این زمینه به‌طور جدی اقدام نموده و با استفاده از روش‌های علمی و بر مبنای اصول و استانداردها به تولید تاریخ‌شفاهی بپردازند. پژوهش‌های حسن‌آبادی (۱۳۸۱)، ابوالحسنی‌ترقی (۱۳۹۰)، نورانی و محمدی‌نرگسی (۱۳۹۳) و کاظمی (۱۳۹۳) در آسیب‌شناسی‌هایی که روی تاریخ‌شفاهی ایران از دیدگاه‌های مختلف انجام دادند به نتایج مشابهی دست یافته‌اند.

در حالی که کلمنتس (۲۰۱۰) در پژوهش خود جهت آسیب‌شناسی تاریخ‌شفاهی آرشیو راندولف بر اساس استانداردهای جهانی تاریخ‌شفاهی، به تدوین برنامه‌ای برای تولید تاریخ‌شفاهی پرداخته و در پی آزمودن برنامه خود نقاط ضعف تاریخ‌شفاهی را شناسایی نموده، پژوهش حاضر در پایان آسیب‌شناسی، براساس یافته‌ها و با توجه به امکانات، شرایط و نیازهای آرشیوها در ایران، الگویی در ۴ گام به‌عنوان برنامه تولید تاریخ‌شفاهی پیشنهاد نموده است. امید است که برنامه پیشنهادی بتواند به آرشیوها، به‌ویژه آرشیوهای جنگ، در تولید تاریخ‌شفاهی کمک شایانی نماید.

پیشنهادها:

- توجه به اصول آرشیوی در فرایند تولید تاریخ شفاهی جنگ و مهم‌شمردن نقش هویت‌ساز موضوع جنگ؛
- ارتباط و همکاری مراکز تولید تاریخ شفاهی جنگ با یکدیگر و برقرای ارتباط با انجمن‌های تاریخ شفاهی؛
- استفاده از الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر به‌عنوان برنامه‌ای برای تولید تاریخ شفاهی در آرشیوهای جنگ و سایر آرشیوها.

منابع:

- آقای میرک‌آباد، اعظم؛ محسن حاجی‌زین‌العابدینی (۱۳۹۳). مقایسه برخی مراکز تاریخ شفاهی داخل و خارج از کشور براساس مؤلفه جست و جو در وب. *فصلنامه گنجینه اسناد*. ۲۴ (۹۵). ۱۴۶-۱۲۷.
- آموزنده، مهدیه (۱۳۹۰). مطالعه تطبیقی روش‌های سازماندهی اسناد و مدارک تاریخ شفاهی، از منظر برخی مراکز تاریخ شفاهی ایران و جهان. *فصلنامه گنجینه اسناد*. ۲۱ (۸۳). ۱۳۴-۱۱۴.
- ابوالحسنی‌ترقی، مهدی (۱۳۹۰). نقد و بررسی جایگاه تاریخ شفاهی در تاریخ معاصر ایران؛ ۱۳۸۵-۱۳۵۸ خورشیدی. پایان‌نامه دکترای رشته تاریخ دوره اسلامی. دانشگاه اصفهان. دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- حسن‌آبادی، ابوالفضل (۱۳۸۵). *تاریخ شفاهی در ایران*. مشهد: سازمان کتابخانه‌ها. موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.
- خورشیدی، سعید (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر پویایی جبهه‌های فرهنگی، هنری انقلاب اسلامی در دهه نخست انقلاب (۵۷-۶۷) با بهره‌گیری از تاریخ‌نگاری شفاهی فعالیت‌های فرهنگی و هنری انقلاب. *مجموعه مقالات تاریخ شفاهی ایثار و شهادت نهمین نشست تخصصی و کارگاه آموزشی تاریخ شفاهی ۱۷ اسفند ۱۳۹۲*. تهران: شاهد.
- سامر، باربارا دلبیو (۱۳۹۲). *راهنمای تاریخ شفاهی*. مترجم: رضا مهاجر. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- شهبازی، محبوب (۱۳۹۳). چالش‌های تاریخ شفاهی ایثار و شهادت. *مجموعه مقالات تاریخ شفاهی ایثار و شهادت نهمین نشست تخصصی و کارگاه آموزشی تاریخ شفاهی ۱۷ اسفند ۱۳۹۲*. (ص ۷۴۹-۷۴۱). تهران: شاهد.
- کاظمی، محسن (۱۳۹۰). فرصت‌ها در خاطره‌نگاری و تاریخ‌نگاری شفاهی انقلاب اسلامی.

- مجموعه مقاله‌های همایش ملی تاریخ شفاهی با محوریت دفاع مقدس. به کوشش غلامرضا عزیزی. (ص ۴۱۱-۳۷۵). تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- کاظمی، محسن (۱۳۹۳). بررسی و نقد مطالعات تاریخ شفاهی در دانشگاه‌های ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته تاریخ ایران اسلامی، دانشگاه پیام نور واحد تهران جنوب، دانشکده علوم انسانی.
 - کمری، علیرضا (۱۳۹۳). اثر نشان: درآمدی بر رویکرد نشانه‌شناختی به مفهوم سند و مطالعات اسنادی جنگ/ دفاع مقدس. تهران: سوره مهر.
 - نورانی، حسن و محمدی‌نرگسی، ایمان (۱۳۹۳). آسیب‌ها، محدودیت‌ها و موانع تاریخ شفاهی در حوزه ایثار و شهادت. مجموعه مقالات تاریخ شفاهی ایثار و شهادت نهمین نشست تخصصی و کارگاه آموزشی تاریخ شفاهی ۱۷ اسفند ۱۳۹۲. (ص ۵۳۱-۵۴۷). تهران: شاهد.
 - Clements, Derek Allen (2010) *Preservation and growth strategies for the Randolph County Archives of Oral History: Using the Oral History Evaluation Guidelines to improve a pre-existing program*. Unpublished doctoral dissertation, Arkansas State University, United States.
 - Cociolo, Anthony (2015) Digitizing oral history: can you hear the difference? *OCLC Systems & Services: International digital library perspectives*, 31(3), 125 – 133. Retrieved February 29, 2016, from Emerald Database <http://dx.doi.org/>.
 - Daniels, Caroline (2009). Providing online access to oral histories: a case study, *OCLC Systems & Services, International digital library perspectives*, 25 (3). 175 – 185. Retrieved December 10, 2014, from Emerald Database. <http://www.emeraldinsight.com/doi/full/>
 - Dunn, Rhonda Thayer (2011). *Designing a griotte for the global village: Increasing the evidentiary value of Oral histories for use in digital libraries*. Unpublished doctoral dissertation, Texas A&M University, United States.
 - Grimsley, Reagan L. & Wynne, Susan C.(2009). Creating Access to Oral history in Academic libraries. *College & Undergraduate Libraries*, 16 (4). 278-299. Retrieved February 4, 2016, from <http://>

- www.tandfonline.com/doi/full.
- Grimsley, Reagan L. & Wynne, Susan C. (2009). Creating Access to Oral history in Academic libraries. *College & Undergraduate Libraries*, 16 (4). 278-299. Retrieved February 4, 2016, from <http://www.tandfonline.com/doi/full/>.
 - Hubberd, DeAnn E(2010) *Editing choices in narrative oral history: A case study on representation and attribution* Unpublished master's thesis, University of Arkansas at Little Rock, United States – Arkansas.
 - Namhila Ndeshi, Ellen (2014). Uncovering hidden historical narratives of village women in Namibia, *Qualitative Research Journal*, 14 (3). 243 – 258. Abstract Retrieved December 12, 2014, from Emerald Database <http://www.emeraldinsight.com/action/doSearch?startPage=0&text1=Uncovering+hidden+historical+narratives+of+village+women+in++N>
 - Oral History Association (2016). Oral History: Defined. Retrived February 14. 2016 from <http://www.oralhistory.org/about/do-oral-history/>
 - Stevens, Kimberly Weatherford & Latham, Bethany (2009) Giving voice to the past: digitizing oral history, *OCLC Systems & Services: International digital library perspectives*, 25 (3). 212 – 220. Abstract Retrieved December 10, 2014, from Emerald Database <http://www.emeraldinsight.com/action>.

